

Metode: Konsekvensutredning av klima- og miljøtema

Friluftsliv

Når vi planlegger og utreder, vurderer vi hvilke konsekvenser planen eller tiltaket kan få for miljøet.

Friluftsliv er en viktig kilde til livskvalitet og både fysisk og psykisk helse. Derfor må vi finne gode miljøløsninger når vi planlegger ny bruk av arealer. Til det trenger vi kunnskap om hvilke friluftslivsverdier som finnes i utredningsområdet. Vi må også vurdere hvordan et planlagt arealinngrep påvirker friluftslivet, og hvilke konsekvenser som følger av dette.

På denne siden finner du veiledning og metode for å vurdere konsekvenser av planen eller tiltaket for friluftsliv.

Metode: Fastsette samlet konsekvens for friluftsliv

De seks stegene nedenfor utgjør de sentrale elementene i metoden i en konsekvensutredning av friluftsliv. Stegene brukes på denne måten:

Gjennomfør steg 1 til 5 for friluftsliv. Metoden er lik for de fire miljøtemaene; naturmangfold, friluftsliv, landskap og kulturmiljø.

De seks stegene i metoden utgjør de sentrale elementene i en konsekvensutredning av friluftsliv. Stegene brukes på denne måten:

Gjennomfør steg 1 til 5 slik:

- Steg 1: Del inn utredningsområdet i delområder. Når du gjør dette, må du samtidig være kjent med verdikriteriene i steg 2.

For hvert enkelt delområde gjennomfører du steg 2 til 4:

- Steg 2: Sett verdi for hvert delområde ved hjelp av verditabellene i steg 2.
- Steg 3: Vurder hvordan planen eller tiltaket påvirker friluftslivsverdiene i hvert enkelt delområde.
- Steg 4: Bruk konsekvensvifta til å fastslå konsekvensen for friluftslivsverdiene i hvert delområde.

I de forberedende arbeidene med konsekvensutredningen, er det pekt på ulike alternativer for planen eller tiltaket. De ulike alternativene berører ulike delområder.

- Steg 5: Når konsekvensgraden er fastsatt for alle delområdene, skal den samlede konsekvensen for friluftsliv for hvert alternativ vurderes.

Når steg 1-5 er gjort for de fire miljøverditemaene; naturmangfold, friluftsliv, landskap og kulturmiljø, og du i tillegg har utredet vannmiljø, forurensning og klimagassutslipp, kan du gå videre til steg 6. Steg 6 gjøres for alle klima- og miljøtema samlet.

Steg 6: Sammenstill og avvei konsekvensene for alle klima- og miljøtemaene.

– Avgrensning av fagområdet friluftsliv

Friluftsliv er definert som opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden, med sikte på miljøforandring og naturopplevelse.

Fagtemaet friluftsliv omfatter alle områder som har betydning for allmennhetens mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende og trivselsskapende aktivitet i nærmiljøet, og i naturen ellers. Forståelsen av friluftsliv inkluderer også ferdsel og opphold i grøntområder inne i byer og tettsteder, som for eksempel parker og andre grønnstrukturer.

Friluftsliv er en samhandling mellom fysisk aktivitet og naturopplevelse. Naturopplevelser kan også knyttes til bynatur, som gatealleer og grønne havnepromenader, og skillet mellom friluftsliv og rekreasjon i grå areal i byer og tettsted kan være glidende. I utgangspunktet regnes imidlertid ikke opparbeidete områder som eksempelvis gater, torg, allmenninger og promenader som friluftslivsområder.

Naturopplevelse inkluderer også det å oppleve kulturminner i natur, og å forstå og oppleve landskapets historie. Temaet kulturminner og kulturmiljøer berører temaet friluftsliv ved å tilføre friluftslivsopplevelser en ekstra dimensjon.

Motorisert ferdsel omfattes ikke av friluftslivsbegrepet.

– Lukk

Før du begynner arbeidet med metoden, bør du ha gjennomført forarbeidet som er beskrevet i denne veilederen:

Veileder: Forarbeid til en konsekvensutredning

Steg 1

Inndeling i delområde

Utredningsområdet deles opp for å analysere hvor planen eller tiltaket får størst konsekvenser for friluftsliv.

- Start med et kart der utredningsområdet for friluftsliv er tegnet inn.
- Det kan være hensiktsmessig å dele området inn i mindre delområder.
- Sett deg inn i neste steg i metoden, om å sette verdi, før du starter på dette steget i veilederen. Det er spesielt relevant hvis du skal slå sammen delområder.

Hvordan dele friluftslivsområdene inn i delområder?

Utredningsområdet deles inn i mindre, enhetlige områdetyper, kalt delområder. Med enhetlig menes områder som har en ensartet bruk, funksjon eller karakter. Kartleggingsenheten for delområdene er områdetype, se registreringskategorier. En nærmere beskrivelse av hver områdetype fins i denne veilederen, side 28-36.

Veileder: Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder

Metode for å identifisere, utvikle og ivareta arealer for friluftsliv, M-98

Hvilke og hvor mange områdetyper som benyttes vil variere innenfor ulike utredningsområder. Kommunale datasett for kartlagte og verdsatte friluftslivsområder gir et godt kunnskapsgrunnlag for utreder.

Detaljeringsgraden i tidligere kartlegginger kan variere, og utreder må vurdere om eksisterende kunnskap er i riktig skala for bruk i utredningsområdet.

Friluftslivsområdene markeres som polygoner. De skal ikke overlappe, og størrelsen vil variere. Noen områder kan falle inn under flere registreringskategorier. Velg da den kategorien som best representerer områdets kvaliteter.

Registreringskategorier for friluftslivsområder

Hak av, skroll ned og les mer:

- Grønncorridor
- Leke- og rekreasjonsområde
- Nærturterreng
- Marka
- Strandsone med tilhørende sjø og vassdrag
- Jordbrukslandskap
- Utfartsområde
- Store turområder med tilrettelegging
- Store turområder uten tilrettelegging
- Særlige kvalitetsområder
- Andre friluftslivsområder

Grønncorridor

En del av det "myke" transportsystemet og viktige forbindelseslinjer som knytter sammen boligområder og de mest brukte og egnede friluftslivsområdene. Korridorene skal ha et grønt hovedpreg.

Leke- og rekreasjonsområde

Lekeplasser, ballplasser, nærmiljøanlegg, hundremeterskogen, badestrender, offentlig sikrede områder, parker og lignende som er mindre enn 200 daa.

Nærturterreng

Vegetasjonskledde områder på mer enn 200 daa. Områdene skal være tilknyttet byggeområder som f.eks. boligområder, skoler og barnehager, og ligge i gangavstand fra disse. De er vanligvis naturlig avgrenset av bebyggelse eller dyrket mark.

Marka

Omfatter noen av de viktigste områdene for friluftsliv i kommunen og/eller regionen. Grenser som regel direkte opp mot byer/ tettsteder og har direkte adkomst herfra.

Strandsone med tilhørende sjø og vassdrag

Områder langs kyst, innsjøer og vassdrag med muligheter for allment friluftsliv.

Jordbrukslandskap

Områder av betydning for friluftslivet i jordbrukslandskapet.

Utfartsområde

Store og små dagsturområder som ligger utenfor den umiddelbare nærhet til byer/tettsteder. Ofte egnet for en eller flere enkeltaktiviteter som det lokalt ikke finnes alternative områder til.

Store turområder med tilrettelegging

Dekker de nasjonalt viktigste fjell-, skog- og heiområdene med tilrettelegging i form av merket sti- og løypenett med tilhørende overnattingssteder

Store turområder uten tilrettelegging

Store områder eller systemer av delområder som er "inngrepstfrie".

Særlige kvalitetsområder

Landskap, natur- eller kulturmiljø som har helt spesielle opplevelseskvaliteter eller som har spesielt stor symbolverdi.

Andre friluftslivsområder

Områder av betydning for friluftslivet, men som ikke lar seg plassere i noen av de øvrige områdetypene.

Registreringskategorier for friluftslivets ferdselsårer

Turruter, og andre viktige stier, turveger og løyper, som vi kaller friluftslivets ferdselsårer, skal registreres i utredningsområdet. Innenfor ett friluftslivsområde kan det være mange ferdselsårer som er viktige elementer for verdsettingen av området. Turruter er skiltede, merkede og kartfesta traseer for ferdsel i den sesongen som er aktuell for bruk.

Hvis utreder ser det som formålstjenlig kan særlig sentrale ferdselsårer registreres med områdetype grønnkorridor. Dette kan være deler av grønnstrukturen og markante turruter i bolignære områder. Turruter og andre viktige ferdselsårer som kyststier, kan registreres med områdetype andre friluftslivsområder, eller legges inn som et eget linjetema.

Avgrense og begrunne friluftslivsområder?

Avgrensningen bør være så nøyaktig som mulig. Større friluftslivsområder i utmark kan avgrenses mot naturlige skiller i terrenget. I by- og tettsteder er det rasjonelt å hente inn områdeavgrensninger fra eksisterende grunnlagsmateriale.

- Gå gjennom med friluftslivsblick og vurder om de er relevante ut fra dagens kunnskap, og om avgrensningen er dekkende. Eiendomsgrenser er ikke relevant. Det er ikke nødvendig å tegne inn grenser på alt areal i utredningsområdet - en god del areal er ikke friluftslivsområder! I by- og boligområder kan avgrensningen gjøres mot for eksempel grå områder eller områder som ikke er offentlig tilgjengelige, eksempel private hager.
- Større sammenhengende friluftslivsområder kan med fordel deles inn i flere deler, eller mosaikk. Dette gir en bedre beskrivelse av de enkelte delområdene, gjør det enklere å velge områdetype og gir et godt grunnlag for vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens.
- Areal med ubetydelig verdi for temaet kan behandles som én stor figur, ett areal, som beskrives samlet. Jo høyere verdiene og

beslutningsrelevansen er, dess viktigere er det at det ikke gjøres forenklinger.

- En hensiktsmessig geografisk avgrensning av delområder har sammenheng med detaljeringsbehov i den enkelte sak. Dette bør tilpasses beslutningsrelevans for tiltaket eller planen som skal vurderes.

Slå sammen delområder?

Det er i noen tilfeller hensiktsmessig å slå sammen flere kartleggingsenheter til felles delområder.

Å slå sammen delområder til større delområder innebærer et betydelig rom for skjønn. Gi derfor alltid en tydelig begrunnelse for valgene som gjøres på dette stadiet.

- Forklar hvorfor og hvordan delområder er slått sammen.
- Å vurdere grundig hvordan delområdene deles inn, kan gi ressursbesparelser ved at færre delområder må vurderes i konsekvensutredningen.
- Før du vurderer mulige sammenslåinger bør du alltid vurdere de enkelte lokalitetene etter verditablellen i neste steg av veilederen.
- Å utarbeide et verdikart er et viktig hjelpemiddel for å vurdere sammenslåing av ulike lokaliteter til et større delområde. Disse får en samlet verdi som så brukes videre i analysen.

Å slå sammen mindre områder fører samtidig til at antallet delområder reduseres mens delområdenes størrelse økes. Delområdenes størrelse har betydning, fordi grad av påvirkning vurderes ut fra hvor stor andel av et delområde som blir berørt av et tiltak eller plan. Å være bevisst dette i en tidlig fase er viktig, når delområdene skal fastsettes.

- Velg et detaljeringsnivå som er hensiktsmessig for å levere beslutningsrelevante vurderinger.

Eksempler:

- Et delområde er så stort at det er vanskelig å skille mellom alternativene. Det gir en mindre nyansert konsekvensvurdering.
- Et delområde for en kraftledning som er planlagt gjennom en hel landsdel, må være større enn for et industribygg.

Inndelingen i delområder skal synliggjøres i et kart, og gjenkjennelige stedsnavn skal brukes.

Der man velger å slå sammen flere registreringsenheter til et større delområde er det viktig å ta med kunnskapen om variasjonen innenfor området i den videre vurderingen av påvirkning og samlet konsekvens.

Når det bare er ett delområde

Det er ikke alltid hensiktsmessig å dele opp utredningsområdet. Hva som skal vurderes, må konkretiseres og tilpasses planen eller tiltaket, for å gjøre konsekvensutredningen mest mulig beslutningsrelevant.

I noen tilfeller er det hensiktsmessig å vurdere virkningene for miljøverdien samlet i hele utredningsområdet:

- Bruk de samme stegene i metoden, men ikke del inn i mindre områder.
- Når vi seinere vurderer utredningsområdet samlet, omtaler vi det som delområde A i vurderingstabellene.
- Øvrige delområder kan slettes.

Steg 2

Sette verdi i hvert delområde

Verditabellen for friluftsliv hjelper deg å angi verdier for delområdene ut fra deres egenskaper.

I forrige steg av metoden delte du utredningsområdet inn i delområder. Da brukte du verditabellene nedenfor. På denne siden finner du veiledning til hvordan du angir verdi innen hvert delområde, og for sammenslåtte delområder.

Hvordan sette verdi?

Verdsettingen av et delområde er et uttrykk for hvilken betydning området har for friluftslivet, relatert til en verdiskala. Det er angitt kriterier som et hjelpemiddel for verdsetting av delområdene. Utreder må vurdere de kriteriene for verdsetting som er relevante for hvert enkelt delområde. I verddivurderingene er det verdiene i nullalternativet som legges til grunn.

Hvordan verdsette friluftsområder

Kommunale datasett for kartlagte og verdsatte friluftslivsområder gir et godt kunnskapsgrunnlag for utreder. Verdikategoriene i veilederen, som vi gjerne omtaler som M98, er satt inn i verditabellen som indikasjon på hvordan områder verdsatt etter denne metoden tilpasses verdikategoriene for KU.

Oppnås høyeste score på ett av vurderingstemaene bruksfrekvens, kvalitet eller funksjon, så verdsettes de i utgangspunktet som et område med stor eller svært stor verdi. Det gjøres oppmerksom på at svært stor verdi er forbeholdt områder med spesielt stor betydning.

I arbeidet med verdsettingen kan det dukke opp delområder som er utfordrende å sette verdi på. Ofte henger dette sammen med at delområdet er blitt for stort og variert. Utreder skal ikke sette en gjennomsnittsverdi i slike tilfeller, men endre avgrensingen og opprette nye ensartede delområder.

Vurdere verdi for friluftslivsområder

Verdsettingen bygger på en helhetlig vurdering av delområdenes kvaliteter basert på samlekategoriene bruksfrekvens, kvalitet og funksjon. Underliggende spørsmål utdyper innholdet i kategoriene som er nyttige i vurderingen av verdi.

- Bruksfrekvens
- Kvalitet
- Funksjon

Bruksfrekvens

Bruksfrekvens er et uttrykk for hvor mye og hvor ofte et område blir brukt. Vurdering av brukerfrekvens bør gis score ut fra lokale forhold. Hva som er stor eller liten bruksfrekvens, vil være ulikt fra områder med få innbyggere til et tett befolket område.

- Er området mye brukt?
- Er området mye brukt av regionale eller nasjonale brukere?

Kvalitet

Opplevelseskvalitet handler om attraktivitet og opplevelsesverdier. Naturopplevelser, områder med fravær av tekniske inngrep og muligheten for å finne stillhet, fred og ro er vesentlige kvaliteter for friluftslivet.

- Har området romlige og/eller visuelle kvaliteter som gjør det attraktivt for opphold eller ferdsel?
- Har området spesielle natur- eller kulturhistoriske opplevelsesverdier?
- Har området noen symbolverdi?

I tillegg må utreder beskrive delområdets eventuelle forvaltningsmessige status, for eksempel om området er et statlig sikret friluftslivsområde, et by- og tettstedsnært markaområde eller ligger i virkeområdet til markaloven.

Funksjon

Funksjon handler om området har en nøkkelfunksjon eller spesiell betydning for en gruppe av brukere. Med nøkkelfunksjon menes at delområdet har betydning for tiliggende friluftslivsområder som atkomstzone, korridor som sikrer sammenhenger mellom områder, turmål eller lignende. Det kan være en nyttig øvelse å forestille seg hva som vil skje hvis delområdet fjernes.

- Har områdets beliggenhet en spesiell nøkkelfunksjon? For eksempel overordnet grønnstruktur.
- Har området en spesiell egnethet til enkeltaktiviteter eller tilrettelegging som det ikke finnes like gode alternativer til?
- Er området et regionalt eller nasjonalt utfartsområde? For eksempel snørikt skiområde, del av skjærgårdspark eller lignende.
- Inngår området som en del av et større sammenhengende regionalt eller nasjonalt friluftslivsområde med urørt preg?

Tabell: Verdisetting av friluftslivsområder

Tabellene nedenfor viser hvordan du fastsetter verdi for friluftsliv. Sett verdi for friluftslivsområder. Hvis ferdselsårer ikke inngår i verdivurderingene av delområdene, så må også disse verdisettes.

Verdier som kan gi grunnlag for innsigelse inngår i kategoriene stor eller svært stor i verditabellen under. Innsigelse omtales i:

Rundskriv T-2/16 Nasjonale og vesentlige regionale interesser – klargjøring
av innsigelsespraksis

Klima- og miljødepartementet

I tillegg til å angi en av verdikategoriene; ubetydelig, noe, middels, stor og svært stor, skal du vurdere plassering innenfor kategorien. Dette er svært viktig for å kunne sette en riktig konsekvensgrad i konsekvensvifta i et av de neste stegene i veilederen.

Tabell: Verdisetting av friluftsområder

Verdikategori	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi eller forvaltningsprioritet
Bruksfrekvens	<ul style="list-style-type: none"> Mindre bruk 	<ul style="list-style-type: none"> Liten bruksfrekvens 	<ul style="list-style-type: none"> Middels bruksfrekvens
Kvalitet	<ul style="list-style-type: none"> Mindre attraktiv for opphold 	<ul style="list-style-type: none"> Noe opplevelseskvalitet 	<ul style="list-style-type: none"> Middels opplevelseskvalitet
Funksjon		<ul style="list-style-type: none"> Noe nøkkelfunksjon ut fra beliggenhet 	<ul style="list-style-type: none"> Middels nøkkelfunksjon fra beliggenhet Egnet for en eller flere enkeltaktiviteter eller som er tilrettelagt for spesielle aktiviteter eller grupper
Kartlagte og verdsatte friluftsområder *	Ikke klassifisert friluftsliv		

Tabell: Verdisetting av friluftsområder

Verdikategori	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi eller forvaltningsprioritet
			Registrerte friluftslivsområder
			Viktige friluftslivsområder
			Svært viktige friluftslivsområder

* Verdikategorien i veileder M98 kartlagte og verdsatte friluftsområder har en firedeling, mot verditabellens fem.

Friluftslivsområder: Verditabell

Vurdere og rangere verdi for friluftslivets ferdselsårer

Utredning må i tillegg vurdere verdi for turruter og andre viktige ferdselsårer som ikke er inkludert i verdsettingen av andre delområder. Disse spørsmålene er nyttige å vurdere for å bestemme verdien. Hak av, og les mer:

- Bruksfrekvens
- Kvalitet
- Funksjon

Bruksfrekvens

Bruksfrekvens er et uttrykk for hvor mye og hvor ofte en ferdselsåre blir brukt.

Vurdering av brukerfrekvens bør gis score ut fra lokale forhold. Hva som er høy eller lav bruksfrekvens, vil være ulikt fra områder med få innbyggere til et

tett befolket område. I tillegg må utreder vurdere om andelen regionale eller nasjonale brukere er stor.

Kvalitet

Kvalitet handler om attraktivitet og opplevelsesverdier.

- Har ferdselsåren romlige og/ eller visuelle kvaliteter?
- Har ferdselsåren spesielle natur- eller kulturhistoriske opplevelseskvaliteter?
- Har ferdselsåren noen symbolverdi?
- Er ferdselsåren en del av en ferdselsåre med stor kulturhistorisk betydning, for eksempel pilegrimsled eller kongeveg?

Funksjon

Funksjon handler om ferdselsåren har en nøkkelfunksjon eller spesiell betydning for en gruppe av brukere. Med nøkkelfunksjon menes at ferdselsåren sikrer sammenhenger mellom for eksempel områder eller turmål.

- Har ferdselsåren sin beliggenhet en spesiell nøkkelfunksjon som atkomst til et område, del av rundtur eller snarvei?
- Har ferdselsåren stor betydning for spesielle aktiviteter? For eksempel skiløype, ro- og padlerute.
- Har ferdselsåren en spesiell tilrettelegging som det ikke finnes like gode alternativer til lokalt eller regionalt?
- Inngår ferdselsåren i et sammenhengende lokal-, regionalt- eller nasjonalt nettverk?
- Knytter ferdselsåren sammen sentrale friluftslivsområder og/eller målpunkt, for eksempel parkeringsplass, holdeplasser for offentlig transport, serveringssted og andre turmål?

Tabell: Verdisetting av friluftslivets ferdselsårer

Tabell: Verdisetting av turruter

Verdikategori	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi (forvaltningsprioritet)	Stor verdi (høy forvaltning prioritet)	Svært stor verdi (høyeste forvaltning prioritet)
Bruksfrekvens	<ul style="list-style-type: none"> Mindre bruk 	<ul style="list-style-type: none"> Liten bruksfrekvens 	<ul style="list-style-type: none"> Middels bruksfrekvens 	<ul style="list-style-type: none"> Stor bruksfrekvens 	<ul style="list-style-type: none"> Svært stor bruksfrekvens
Kvalitet	<ul style="list-style-type: none"> Mindre attraktivitet 	<ul style="list-style-type: none"> Noe opplevelseskvalitet 	<ul style="list-style-type: none"> Middels opplevelseskvalitet eller symbolverdi 	<ul style="list-style-type: none"> Stor opplevelseskvalitet eller symbolverdi 	<ul style="list-style-type: none"> Svært stor opplevelseskvalitet eller symbolverdi
Funksjon		<ul style="list-style-type: none"> Noe nøkkelfun 	<ul style="list-style-type: none"> Middels nøkkel 	<ul style="list-style-type: none"> Spesiell nøkkel 	<ul style="list-style-type: none"> Svært spesi

Tabell: Verdisetting av turruter

Verdikategori	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi (forvaltningsprioritet)	Stor verdi (høy forvaltningssprioritet)	Svært stor verdi (høyeste forvaltningssprioritet)
		<p>ksjon ut fra beliggenhet</p>	<p>elfunksjon ut fra beliggenhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lokale turrute * • Godt egnet for en eller flere enkeltaktiviteter 	<p>elfunksjon ut fra beliggenhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lokale turruter med stor lokal eller regional betydning • Meget godt egnet for en eller flere enkeltaktiviteter • Sentral del av sammenhengende lokale 	<p>ellnøkkelfunksjon ut fra beliggenhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lokale turruter med stor regional eller nasjonal betydning • Sentral del av sammenhengende regionale eller nasjonale nettverk av turruter

Tabell: Verdisetting av turruter

Verdikategori	Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi (forvaltningsprioritet)	Stor verdi (høy forvaltningssprioritet)	Svært stor verdi (høyeste forvaltningssprioritet)
				eller regionale nettverk av turruter	

* Turruter er skilte, merka og kartfesta traseer for ferdsel i den sesongen som er aktuell for bruk.

[Friluftslivets ferdselsårer: Verditabell](#)

Verdikart

Alle delområder skal verdisettes og framstilles på et verdikart.

+ Les mer om verdikart og fargebruk

Verdikartet skal vise verdiene på delområdene og skal dekke planområdet og relevante delområder i influensområdet. Alle arealene innenfor planområdet skal vurderes, og skal fargelegges i henhold til tabellen som viser anbefalt fargebruk på verdikart.

Ved utarbeidelse av verdikart skal det gjøres en konkret vurdering av hvilken transparens det enkelte delområdet (f.eks. en naturtype, et enkelt kulturmiljø) og større polygoner (f.eks. delområder avgrenset på landskapsnivå) skal ha.

Det er viktig at verdikartet synliggjør verdiene på en best mulig måte da dette er del av kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget. Det må derfor også gjøres en vurdering av hvilket bakgrunnskart som er best egnet. Det anbefales å bruke et gråtonekart. Hvis fargekart eller flyfoto brukes som bakgrunn vil dette påvirke fargefremstillingen til det enkelte delområdet, og det kan bli

store avvik fra de opprinnelige fargekodene for verdi. Det er også viktig å være klar over at dersom man gjør fargene mer transparent, så vil dette føre til at fargeframstillingen vil framstå annerledes enn det som er oppgitt i fargekodetabellen.

Fargebruk på verdikart

	Anbefalt signatur	RGB-farge ³⁹ /strektykkelse
Avgrensning av planområdet	-----	Sort, stiplet linje
Uten betydning		217, 217, 217 (50% transparent)
Noe verdi		255, 254, 55 (50% transparent)
Middels verdi		254, 192, 45 (50% transparent)
Stor verdi		253, 112, 50 (50% transparent)
Svært stor verdi		175, 15, 15 (50% transparent)

Lukk

Steg 3

Vurdere påvirkning for hvert delområde

Planen eller tiltaket påvirker friluftslivsverdiene ulikt i de ulike delområdene.

I forrige steg av metoden satte du verdi på de ulike delområdene. I dette steget skal du vurdere i hvilken grad hvert område blir påvirket av planene eller tiltaket. Påvirkningstabellen hjelper deg med å fastsette riktig påvirkningsgrad.

For å vurdere hvordan en plan eller et tiltak påvirker et delområde, er det viktig med god kunnskap om planen eller tiltaket. For tiltak gjelder også kunnskap om anleggsperioden, og hvilke skadereduserende tiltak som inngår. Utreder skal vurdere om planen eller tiltaket vil virke positivt eller negativt på et delområde. Påvirkning skal vurderes i forhold til situasjonen i nullalternativet.

Det er viktig å være bevisst på om du vurderer påvirkning med eller uten avbøtende tiltak. Vurder i utgangspunktet påvirkningen uten avbøtende tiltak.

Avbøtende tiltak skal imidlertid inkluderes i vurderingen av påvirkningsgrad dersom:

1. du gjennom planleggingen har avklart at det er behov for vesentlige avbøtende tiltak
2. du vet kostnadene av tiltakene, og
3. det er tatt inn bestemmelser i planen som juridisk sikrer etablering av tiltakene.

Påvirkningsgraden skal altså vise påvirkningen av det du faktisk skal bygge, inkludert de nødvendige avbøtende tiltakene du har forutsatt gjennomført i planen.

Det må komme tydelig frem hvilke avbøtende tiltak du har tatt inn i planen, for eksempel gangbru, restaurering av vassdrag, støyvoller og reetablering av friluftslivsområder. Kostnaden ved å etablere avbøtende tiltak må også synliggjøres i utredningen. Dette er i hovedsak bare mulig å gjøre i konsekvensutredninger av reguleringsplaner og tiltak, og ikke i overordnede planer.

Påvirkningsfaktorer er gitt i tabellen Påvirkning - Friluftsliv. Bruk tabellen til å angi grad av påvirkning av et delområde. I tillegg til å angi påvirkning på skalaen fra forbedret til sterkt forringet, skal du vurdere plassering innenfor kategorien. Dette er svært viktig for å kunne sette en riktig konsekvensgrad i neste steg i veilederen.

Utredning skal i tillegg begrunne vurderingene i en kort og konsis tekst. Vurderingene må bygge logisk opp under kriteriet som er brukt. Under vurdering av påvirkning er det først og fremst virkninger av varig karakter som skal vurderes. Midlertidig påvirkning i anleggsperioden kan ved behov beskrives separat i et eget avsnitt.

Utredning bør være oppmerksom på at ikke alle planer eller tiltak som inneholder elementer som kan brukes til friluftsliv nødvendigvis forbedrer dagens situasjon i et friluftslivsområde. Dersom nye tiltak endrer områdets opprinnelige funksjon vil det opprinnelige friluftslivsområdet gå fra en områdetype til en annen. En slik endring vil i utgangspunktet være negativt for det opprinnelige friluftslivet.

– Attraktivitet

Attraktive uteområder er en viktig del av folks trivsel og livskvalitet. Tilgang til naturopplevelser, stillhet, fred og ro er vesentlige kvaliteter for

friluftslivet. Grønne områder og korridorer gir mulighet for fysisk aktivitet og naturopplevelse. Natur og kulturverdier er med på å skape stedsidentitet og er viktige for den lokale identiteten. At et område er inngrepsfritt er viktig for naturopplevelsen for mange.

En plan eller et tiltak kan medføre at et delområde mister opplevelseskvaliteter som er viktige for friluftslivet. Andre delområder kan bli tilført verdi. Dette gjelder spesielt områder som er mindre attraktive i nullalternativet.

Støy vil forringe naturopplevelsen for mange. Støy omtales under lydmiljø som en egen påvirkningsfaktor.

-Areal

Størrelse og arrondering av et område er ofte avgjørende for dets kvalitet. Det gjelder særlig for små områder i byer og tettsteder. Det blir stadig færre naturpregede områder, og særlig gjelder dette i nærheten av byer og tettsted.

Store sammenhengende naturområdene med urørt preg minker i omfang og areal, og de gjenværende får en stadig viktigere funksjon for friluftslivet.

En plan eller et tiltak kan medføre at et område blir redusert i størrelse, fragmentert eller ødelagt som følge av arealbeslag. Omvendt kan ny grønnstruktur bli opparbeidet i omformingsområder i byer og tettsted. Utreder må vurdere om tiltaket vil påvirke områdes størrelse og form, og hvilken betydning dette har for områdets bruk og funksjon som friluftslivsområde.

- Tilgjengelighet

Tilgjengelighet handler om hvor lett eller vanskelig det er å komme seg til et friluftslivsområde, for eksempel ned til strandsonen. Med barrierer menes både fysiske- og psykiske hindringer som påvirker tilgangen til områder. Et tiltak kan medføre nye barrierer eller medføre økt tilgjengelighet til et område.

-Forbindelse og sammenheng

En plan eller et tiltak kan medføre at området ikke lenger kan brukes på samme måte som før eller at en forbindelseslinje, som en korridor eller ferdselsåre, blir brutt. Omvendt kan et tiltak medføre økt bruk, for eksempel ved at det anlegges en ny ferdselsåre for friluftslivet.

-Lydbilde

Fravær av støy er en forutsetning for at de fleste friluftslivsområdene skal oppleves som attraktive. Hvilke lydnivåer som oppleves som sjenerende, avhenger av hvilken type område man befinner seg i og hvilken bruk av området som er ønskelig, og vil ofte være relatert til lydmiljøet i nærliggende områder.

- Utredningen skal klargjøre i hvilken grad eksisterende lydbilde påvirkes av støy fra en gjennomført plan eller fra planlagt tiltak.
- Befaring av området står sentralt.
- For å kunne vurdere påvirkningen på de ulike delområdene, anbefales det å samarbeide med den som gjør støyberegningene i prosjektet.

Tabell: Påvirkning - Friluftsliv

Tabellen under viser hvordan de ulike typene påvirkning over kan brukes til å vurdere grad av påvirkning for friluftsliv. Begrunn vurderingene i en kort og konsis tekst. Påvirkning kan i tillegg fremgå av illustrasjoner eller visualisering. Vurderingen skal bygge logisk opp under kriteriet som er brukt.

Tabell: Påvirkning - Friluftsliv

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet
Attraktivitet	<ul style="list-style-type: none"> • Planen eller tiltaket medfører at området blir mer attraktivt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Planen eller tiltaket medfører ingen eller en liten reduksjon i attraktivitet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Planen eller medfører re attraktivitet
Areal	<ul style="list-style-type: none"> • Planen eller tiltaket medfører at området blir utvidet og/eller får positive fysiske endringer. 	<ul style="list-style-type: none"> • Planen eller tiltaket medfører ingen eller lite reduksjon i areal og/eller fysiske endringer i området. 	<ul style="list-style-type: none"> • Planen eller medfører an og/eller fysi endringer s reduserer o

Tabell: Påvirkning - Friluftsliv

Planen eller tiltakets påvirkning	Forbedret	Ubetydelig endring	Noe forringet
Tilgjengelighet	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører at eksisterende barrierer blir fjernet. 	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører ingen eller lite redusert tilgjengelighet. 	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører en reduksjon i tilgjengelighet.
Forbindelse og sammenheng	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører at forbindelseslinjen blir bedre. 	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører ingen eller en liten omlegging av forbindelseslinjen. 	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører at forbindelseslinjen blir lengre (edfører omveg).
Lydbilde	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører at området får et bedre lydbilde. 	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører ingen eller liten endring i lydbilde. 	<ul style="list-style-type: none"> Planen eller tiltaket medfører at området får noe dårligere lydbilde.

[Friluftsliv: påvirkningstabell](#)

Supplerende vurderinger

En vurdering av påvirkning skal belyse positive og negative virkninger, både direkte og indirekte. Det skal også fremgå hvor varige påvirkningene er. En god beskrivelse av skader på miljøet og av eventuelle forbedringer skal bygge opp under den påvirkningsgraden som fastsettes. Vurderingene bør være etterprøvbare, for å kunne vurdere avbøtende tiltak og eventuell overvåking av tiltaket.

Sektorveiledere kan ha mer utdypende veiledning om hvilke virkninger som bør utredes for konkrete tiltakstyper eller planer.

Virkningens varighet

Alle områder som blir berørt av et tiltak eller en plan skal identifiseres, men bare områder som blir varig påvirket skal vurderes. Varig påvirkning kan være både miljøskader og miljøforbedringer. Med varige miljøskader menes både irreversible inngrep og miljøendringer hvor det vil kreve lang tid eller omfattende restaurering for å gjenskape. Varig påvirkning kan følge både av tiltak i anleggsperioden og av det ferdige tiltaket.

Langsiktige virkninger er varige miljøvirkninger av tiltaket, som kan inntreffe på lang sikt, også utover planen eller tiltakets levetid.

I enkelte tilfeller er det relevant å beskrive midlertidige påvirkninger på et område, gjerne knyttet til anleggsfasen. Beskriv slike virkninger separat fra selve påvirkningsvurderingen.

Indirekte virkninger

Miljøvirkninger som ikke følger direkte av tiltaket eller planen som utredes, kalles indirekte virkninger. De kan utløses av tiltaket eller planen. Eksempel: Tiltak og planer som legger til rette for byspredning eller etablering av næringsområder, som i neste omgang gir økte klimagassutslipp eller påvirker friluftsområder, natur- og kulturmiljøer.

Indirekte virkninger er ofte kompliserte å dokumentere og beskrive. De kan være usikre og koblet til forhold som ligger utenfor tiltaket som vurderes. Det kan derfor være riktig å håndtere indirekte virkninger som tilleggsanalyser, eller omtale dem i presentasjonen for beslutningstaker.

Steg 4

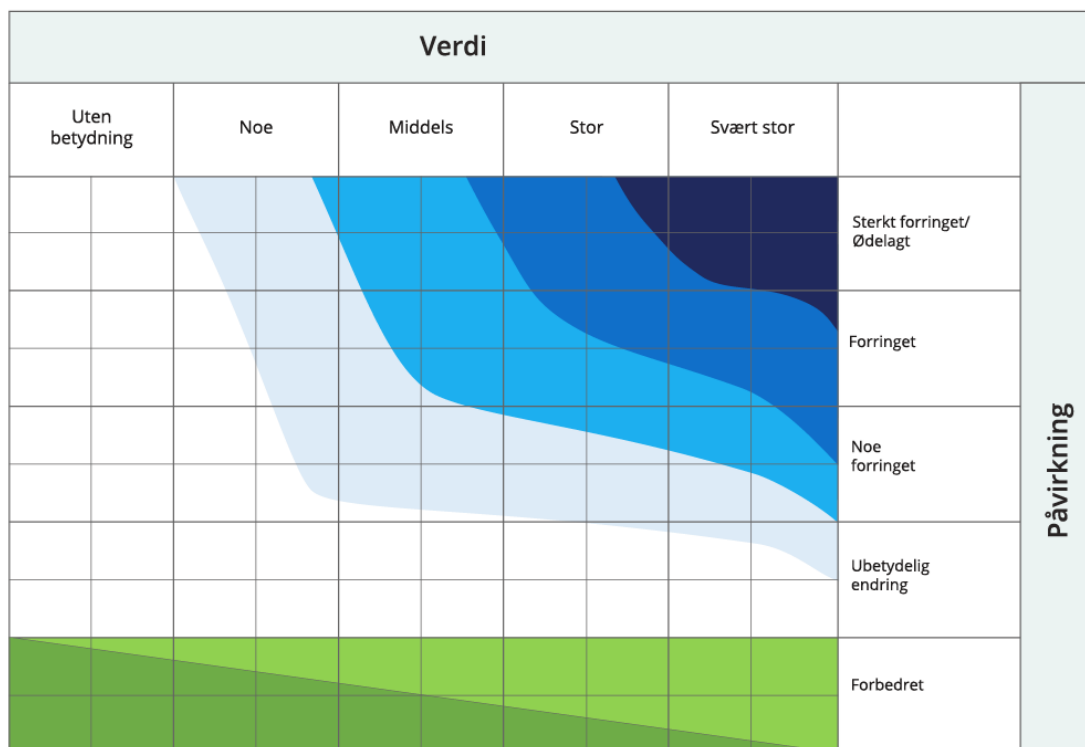
Vurdere konsekvens for hvert delområde

Konsekvensvifta hjelper deg med å finne delområdets konsekvens, basert på vurderingene av verdi og påvirkning.

I de to foregående stegene av metoden satte du verdi på hvert delområde og vurderte hvilken påvirkning planen eller tiltaket har på delområdet. Nå skal du kombinere verdi og påvirkning for å fastsette konsekvensen planen eller tiltaket har i hvert delområde.

Hvordan vurdere konsekvensgrad?

- Konsekvensgraden for friluftsliv skal først bestemmes for hvert delområde.
- Konsekvensgraden for hvert delområde framkommer ved å sammenstille vurderingene av verdi og påvirkning.
- Konsekvensgraden vises i en konsekvensvifte, som viser hvor alvorlig konsekvensene ved planen eller tiltaket forventes å bli. Denne skal gjøres for hvert alternativ som konsekvensutredes.

Figur: Konsekvensvifta viser hvor alvorlig konsekvensene av planen eller tiltaket forventes å bli.

- Konsekvensgraden for hvert enkelt delområde eller områdetype skal begrunnes.

Dette danner grunnlaget for en konsekvensvurdering av samlet konsekvens for friluftsliv for hvert alternativ som konsekvensutredes.

Denne tabellen viser konsekvensgradene som følger av ulike kombinasjoner av verdi og påvirkning.

Tabell (ny kommer): Skala og veiledning for konsekvensvurdering av delområder

Tabell: Skala og veiledning for konsekvensvurdering av delområder

Skala	Konsekvensgrad	Forklaring
----	Svært alvorlig miljøskade	Den mest alvorlige miljøskaden som kan oppnås for området. Gjelder kun for områder med stor eller svært stor verdi.
---	Alvorlig miljøskade	Alvorlig miljøskade for området
--	Betydelig miljøskade	Betydelig miljøskade for området
-	Noe miljøskade	Noe miljøskade for området
0	Ubetydelig miljøskade	Ingen eller ubetydelig miljøskade for området
+ / ++	Noe miljøforbedring. Betydelig miljøforbedring	Miljøgevinst for området. Noe forbedring (+) eller betydelig forbedring (++)
+++ / ++++	Stor miljøforbedring. Svært stor miljøforbedring	Stor miljøgevinst for området. Stor (+++) eller svært stor (++++) forbedring. Benyttes i hovedsak der områder med ubetydelig eller noe verdi får

Tabell: Skala og veiledning for konsekvensvurdering av delområder

Skala	Konsekvensgrad	Forklaring
		en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket

Konsekvensvifta er bygget opp slik at delområder med stor og svært stor verdi kan oppnå mest negativ konsekvensgrad. De kan få svært alvorlig miljøskade.

De mest positive konsekvensgradene, stor eller svært stor miljøforbedring, er forbeholdt områder eller delområder med lav, ubetydelig eller noe verdi. Her kan avbøtende tiltak, som restaurering eller istandsetting, gi bedret miljøtilstand.

- Fagutreder begrunner konsekvensgraden for hvert delområde.
- Hvis det er usikkerhet knyttet til vurderingen som er relevant, skal det gjøres rede for den.

Vurderingene av både verdi og påvirkning legger nullalternativet til grunn, og det innebærer at konsekvensene beskriver endringer sammenliknet med nullalternativet. Det gjelder både miljøskader og miljøforbedringer. Noen ganger vil det bare være ett alternativ som vurderes mot nullalternativet.

[Veileder: Nullalternativet](#)

Steg 5

Vurdere konsekvens for friluftsliv

I en konsekvensutredning vurderer vi ulike alternativer opp mot hverandre. For hvert alternativ av planen eller tiltaket vurderes samlet konsekvens.

I de forberedende arbeidene med konsekvensutredningen, er det pekt på ulike alternativer for planen eller tiltaket. Hvert av alternativene berører et ulikt sett av delområder. Du har i steg 2 til 4 i metoden vurdert verdi og påvirkning, og fastsatt en konsekvens for hvert delområde.

- Nå skal du sammenstille konsekvens for de ulike delområdene for hvert alternativ, og fastsette en samlet konsekvens for friluftsliv.

Resultatene fra konsekvensviftene i steg 4 og tilhørende begrunnelse for konsekvensgrad for hvert enkelt delområde, brukes til en samlet vurdering av konsekvensgrad for planen eller tiltaket. Hvis det er flere alternativer gis en samlet vurdering for hvert alternativ.

- Utreder må begrunne den samlede konsekvensgraden, slik at det kommer tydelig fram hva som er utslagsgivende, og hva som skiller alternativene fra hverandre og fra nullalternativet.

Vise forskjeller mellom alternativer

Vurderingene du gjør i dette steget kan settes inn i tabellen under. Vurderingene skal føre til en samlet konsekvensgrad for friluftsliv, en rangering av alternativene og en oppsummering av andre beslutningsrelevante hensyn.

Tabell: Vurdere konsekvensgrad for hvert miljøtema

Sett konsekvensvurderingene for relevante delområder inn i kolonnene for alternativer. Konsekvensgrad for det enkelte delområdet og alternativ angis på skalaen fra Svært alvorlig miljøskade (----) til Svært stor miljøgevinst (++++).

I tillegg til konsekvensgradene for delområdene, er det ytterligere avveininger som bør gjøres for å lande på samlet konsekvensgrad:

- Vurder hvordan ulike delområder bør vektlegges i forhold til hverandre. Størrelse og konsekvensgrad for delområdene er forhold som kan være relevante. Dersom det er særlig alvorlig miljøskade med irreversible virkninger i noen delområder, kan dette også være grunner for å gi delområdet ytterligere vekt.
- Vurder samlede virkninger i tråd med beskrivelsene under.

Vurdere samlede virkninger

Samlede virkninger oppstår når flere virkninger virker sammen. Konsekvensutredningen må fange opp slike samlede virkninger. I dette steget skal du vurdere samlede virkninger for friluftsliv sett i lys av virkninger fra allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente planer og tiltak i influensområdet. Virkningene skal begrunnes.

Dette innebærer at ulike typer planer og tiltak og påvirkningsfaktorer må sees i sammenheng. Grøntområdene som ligger i ved byer og tettsteder blir stadig utsatt for større press, og vurderinger av samlede virkninger i disse arealene er derfor sentralt i en konsekvensvurdering for friluftslivet.

Når du skal vurdere samlet belastning er dette viktig:

- En vurdering av de samlede virkningene fra tiltaket som utredes, tidligere tiltak og tiltak etter godkjent plan.
- En konkret vurdering av hva som tidligere har berørt friluftslivet i det aktuelle planområdet og sårbarheten for ytterligere påvirkning i lys av dette.

I vurderingen av samlede virkninger for friluftslivet er det relevant å ta utgangspunkt i en videre geografisk avgrensning enn utredningsområdet. Dette for å vurdere de samlede virkningene i lys av situasjonen for friluftslivet på kommunenivå, fylkesnivå og nasjonalt nivå. Tilgang til arealer er en forutsetning for aktivitet, og arealer nær der folk bor er spesielt viktig for hverdagsaktiviteten. Utvikling i befolkningens tilgang til nærturterreng og leke- og rekreasjonsarealer tillegges derfor også stor vekt i vurdering av måloppnåelse.

Virkninger som følge av klimaendringer

Forventede virkninger av klimaendringer på friluftsliv kan inngå i vurderingen av samlede virkninger.

Klimaendringene påvirker og vil påvirke friluftslivsaktiviteter og friluftslivsarbeid. Mer flom og ekstremvær vil blant annet øke slitasje og erosjon på friluftslivets ferdselsårer, som stier, turveier, løyper, strender, samt områder langs kysten og langs vassdrag. Mer nedbør vil øke sjansene for flere situasjoner som kan utløse både snø- og jordskred.

Med høyere temperaturer vil flere mennesker oppholde seg på sjøen og i strandsonen, og sesongen blir lengre. Tørre perioder vil øke faren for skogbrann. Flere steder er det tydelige tegn på raskere gjengroing. Det kan redusere sikt og utsyn og gjøre ferdsel vanskeligere. Når skoggrensen flytter oppover, blir forholdene for friluftsliv påvirket, og fjellarealene vil krympe.

Friluftsliv basert på snø og is vil få dårligere tilgang til arealer. Det totale arealet med snø i Norge blir mindre, og sesongen blir kortere. Mindre snø i lavlandet vil trolig øke presset på fjellarealene, særlig nær de store byene.

Utredning må vurdere følgende forventede endringer for å beskrive samlede virkninger og fastsette konsekvensgrad:

–Kraftig nedbør og regnflom

- Øker tiltaket eller planen risikoen for overvann friluftslivsområder i nærheten?
- Øker de forventede klimaendringene slitasje på stier, turveier og løyper i området?

– Jord-, flom- og sørpeskresørpeskred

- Medfører tiltaket eller planen at friluftslivsområder havner i en risikosone?

–Stormflo

- Medfører tiltaket eller planen at friluftslivsområder havner i en risikosone?

–Isgang

- Medfører tiltaket eller planen økt fare for at friluftslivsområder havner i en risikosone for isgang?

–Snøskred

- Medfører tiltaket eller planen at friluftslivsområder havner i en risikosone?

–Endringer i havnivå

- Reduserer tiltaket eller planen allmennhetens fremtidige tilgang til strandsonen?

–Endringer i snø- og isdekke

- Reduserer tiltaket eller planen tilgangen til snøsikre friluftslivsområder for vinteraktiviteter?

Veileder: Vurdere virkninger av klimaendringer på miljøtema

Fylkesvise klimaprofiler

Klimaprofilene skal brukes som kunnskapsgrunnlag og hjelpemiddel for beslutningstakere og planleggere.

Fastsette samlet konsekvensgrad for friluftsliv

- Ta utgangspunkt i konsekvensgradene fra delområdene og avveiningene som er gjort over, og fastsett en samlet konsekvensgrad for friluftsliv.
- Hvis det er flere alternativer skal det fastsettes en samlet konsekvensgrad for hvert alternativ. Dette skal følge med videre i sammenstillingen av konsekvenser for alle klima- og miljøtemaene i neste ledd av vurderingen.
- Begrunn valg av konsekvensgrad i en kort og konsis tekst. Begrunnelsen skal bygge logisk opp under vurderingene som er gjort over og det skal framgå tydelig hva som har vært utslagsgivende for den samlede konsekvensen for friluftsliv.

Samlet konsekvensgrad for friluftsliv skal følge med videre i sammenstillingen av konsekvenser for alle klima- og miljøtemaene i neste ledd av utredningen.

Ranger alternativene for å vise hvilket som utreder mener er best.

Vurderingen av samlet konsekvensgrad for hvert alternativ brukes som grunnlag for å rangere alternativene. Det beste alternativet rangeres som nummer 1. Alternativer som vurderes å være likeverdige får lik rang. Begrunn rangeringen, og synliggjør alternativer med viktige forskjeller. Det må framgå klart dersom det i samlet vurdering skiller svært lite mellom to alternativer.

Andre hensyn som er relevante for beslutningstaker

I vurderingen av konsekvensgrad bør det gjøres en konkret vurdering av om det er særlige hensyn knyttet til friluftsliv. Det kan for eksempel være om det er særlig verdifulle friluftsområder som påvirkes av planen eller tiltaket ved ulike alternativer.

Her kan det også vurderes hva som er den mest negative konsekvensgraden og om det er store negative konsekvensgrader for flere delområder. Når konsekvensgraden for de ulike alternativene ved planen eller tiltaket skal

fastsettes for friluftsliv, har utreder anledning til å vurdere hvilke delområder som skal veie særlig tungt i avveiningen, eller om alle skal telle likt. Dette kan for eksempel gjøres ved å tydeliggjøre hvilke delområder som har vært særlig utslagsgivende i vurderingen, eksempelvis «alle» eller delområde A og C.

–Endring av et delområdes funksjon og kvalitet

Utreder må vurdere om noen av delområdene har områdetyper som er utsatt for stort press på grunn av den generelle samfunnsutviklingen eller framskrivingen av klimaendringer.

Hvor stor konsekvensen vil bli er derfor avhengig av tilgangen til og omfanget av tilsvarende friluftslivsområder i nærheten, og kvaliteten på dem.

En reduksjon av en områdetype fører til at friluftslivsområder med samme funksjon og kvalitet i nærheten kan bli et knapphetsgode, og at økt bruk av gjenværende områder medfører behov for tilrettelegging for å håndtere eventuelle utfordringer knyttet til dette. Hvis det ikke finnes tilsvarende områder med samme kvaliteter i nærheten, er tapet av opprinnelig områdetype uerstattelig.

–Dekningsgrad

Utreder må vurdere om det er god nok dekningsgrad av friluftslivsområder for personer med liten aksjonsradius, for eksempel barn og eldre. Spesielt gjelder dette delområder med områdetypen leke- og rekreasjonsområder. Alle boliger, skoler og barnehager bør ha slike områder, med trygg tilgang, innen en radius på 200 meter.

–Nasjonale miljømål

Virkninger av planen eller tiltaket må vurderes opp mot nasjonale miljømål for friluftsliv. Det må fremgå av kunnskapsgrunnlaget og presenteres på en tydelig måte dersom planen eller tiltaket kan gjøre det svært vanskelig eller umulig å nå nasjonale miljømål.

Som hovedregel er nasjonale mål reflektert i forvaltningsprioritet, og dermed i stor grad gjenspeilet i kriteriene for rangering av verdi.

I dette steget er målet å få fram hvilke nasjonale mål de ulike alternativene eventuelt kan ha store virkninger for. Sentralt i denne vurderingen er sårbarhet eller robusthet for ytterligere påvirkning, som følger av nye planer eller tiltak.

- Når du vurderer virkninger opp mot nasjonale miljømål, kan det være relevant å se på årsaker til dagens miljøtilstand og vurdere om planen- eller tiltakets arealbruk utgjør en vesentlig påvirkningsfaktor for de aktuelle miljøverdiene på overordnet nivå.
- Det kan også være relevant å se til indikatorene for det nasjonale miljømålet og utviklingen hos disse. Indikatorene om nærturterreng og leke- og rekreasjonsarealer belyser utviklingen av viktige arealer for friluftslivet der folk bor. Indikatorene belyser imidlertid ikke utviklingen i tilgjengelighet og kvalitet til viktige friluftslivsområder som for eksempel strandsone, fjellområder og markaområder. Indikatorene belyser heller ikke forholdene for friluftsliv i store, villmarkspregede naturområder.

–Miljøverdier av nasjonal eller vesentlig regional verdi

Det bør gjøres en vurdering av om planforslaget eller tiltaket kan være i konflikt med miljøverdier av nasjonal eller vesentlig regional verdi, eller miljøverdier som av andre grunner er av vesentlig betydning. Aktuelle spørsmål for å vurdere dette er:

- Kommer planforslaget i konflikt med områder som er verdsatt som svært viktig eller viktig friluftsområde, i henhold til Miljødirektoratets veileder: Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder.
- Kommer planforslaget i konflikt med andre områder som er vurdert til å ha nasjonal eller viktig regional betydning som friluftsområder, samt bymarker? Se rundskriv: Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis, T-2/16, kapittel 3.10.

Rundskrivet er ikke en uttømmende gjennomgang av alle forhold som kan gi grunnlag for innsigelse på miljøområdet, men en tematisk gjennomgang av de særlig viktige nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet som skal legges til grunn ved vurdering av planforslag.

Steg 6

Sammenstille konsekvenser for alle klima- og miljøtema

Når konsekvensene for hvert enkelt miljøtema er vurdert, skal konsekvensene for alle tema knyttet til klima og miljø sammenstilles.

Før dette steget er konsekvenser for hvert av klima- og miljøtemaene vurdert hver for seg. Nå skal du oppsummere og sammenstille de viktigste konsekvensene for alle miljøtemaer samlet. I tillegg skal det gjøres noen supplerende vurderinger på tvers av miljøtemaer.

Tabell og tekst

Tabellen nedenfor brukes til å presentere:

- konsekvensgrad for de fem temaene naturmangfold, friluftsliv, landskap, kulturmiljø og forurensning
- vurderinger av virkninger for temaet klimagassutslipp
- supplerende vurderinger som er særlig relevante

Tabell: Sammenstille konsekvenser for alle klima- og miljøtema

I tillegg bør det utarbeides en kort tekst som beskriver viktige og utslagsgivende virkninger av planen eller tiltaket.

Alle vurderinger, både i tabell og tekst, skal begrunnes.

Hente vurderinger fra hvert fagtema

Informasjon om samlede konsekvenser for hvert miljøtema og virkninger for klimagassutslipp hentes fra forrige steg i arbeidet med konsekvensutredningen. Dette innarbeides i tabellen.

Supplerende vurderinger

I tillegg til å vise konsekvenser for de ulike miljøtemaene, skal konsekvensutredningen si noe om relasjonen mellom temaene. Slike supplerende vurderinger skal beskrives kort og presist, og må alltid begrunnes. I tillegg inngår vurdering etter vannforskriften som en av de supplerende vurderingene.

-Vekting av tema

Vurder om klima- og miljøtemaene er like viktige i planen eller tiltaket, eller om det er noen som bør vektes høyere eller lavere. Beskriv særlig viktige konsekvenser og vurder om dette bør tillegges ekstra vekt. Vurderingene skal baseres på tverrfaglig skjønn, og de skal begrunnes.

-Tverrgående miljøvirkninger

Konsekvensvurdering for hvert miljøtema bør suppleres med vurderinger av samlede og tverrgående virkninger for flere miljøtema i saker der det er relevant.

Vurder om influensområdet inneholder arealer eller ressurser der flere miljøtemaer blir berørt samtidig av planen eller tiltaket. Dette kan for eksempel gjelde strandsone, vassdrag, grønnstruktur i byer og tettsteder eller store, sammenhengende naturområder med urørt preg. Områder som dette har gjerne kvaliteter både for naturmangfold og friluftsliv, og i mange tilfeller også for landskap og kulturmiljø. Derfor kan fagutredningene vise at planen eller tiltaket medfører konsekvenser for flere miljøtemaer. Konsekvensene opptrer ikke hver for seg, men er integrert, for eksempel ved at landskapspåvirkning gjør en strandsonestrekning mindre attraktiv for friluftsliv. Denne fasen av utredningsarbeidet, der virkninger for flere miljøtemaer skal sammenstilles, er anledningen til å få fram slike integrerte virkninger.

Tverrfaglige framstillinger kommer i tillegg til oppsummeringer av hvert enkelt fagtema. De skal ikke medføre at fagtemaene telles dobbelt. De kan imidlertid gi nyttige suppleringer til beslutningsgrunnlaget og kan blant annet være nyttige når utreder skal oppsummere de samlede konsekvensene av hvert alternativ. Oppsummeringer av samlede konsekvenser kan også være nyttig for å planlegge tilpasninger og avbøtende tiltak.

Det samlede kunnskapsgrunnlaget kan vise at miljøpåvirkningen er betydelig når de ulike konsekvensene ses på samlet, eller når de ses på sammen med øvrige påvirkninger i området. Utreder bør vurdere om det bør gjennomføres mer tverrfaglige vurderinger, der fagutredere for to eller flere miljøtema sammen ser på relevante samvirkninger.

-Vurderinger etter vannforskriften

Viktige verdier knyttet til vannmiljø er håndtert under miljøtemaene naturmangfold og friluftsliv.

- I den supplerende vurderingen skal du vurdere om planen eller tiltaket medfører at tilstanden i en vannforekomst forringes (endrer

tilstandsklasse), eller medfører at miljømålene i de fastsatte regionale vannforvaltningsplanene ikke nås.

- Det er ikke adgang til å anbefale et alternativ som medfører at tilstanden forringes eller miljømålene i en vannforekomst ikke nås, med mindre nærmere angitte vilkår er oppfylt.

Disse to punktene følger av vannforskriften § 12.

Forskjeller mellom alternativene

Fremstillingen av forventede konsekvenser for klima- og miljøtemaene skal sikre at de mest sentrale miljøtemaene presenteres, og vise hvor store og kritiske miljøkonsekvensene er for de ulike alternativene. Størrelsen på konsekvensene vurderes mot situasjonen i nullalternativet. Nullalternativet utgjør alltid konsekvensgrad 0 (ubetydelig konsekvens).

Det kan være ønskelig å rangere alternativene basert på sammenstillingen av konsekvenser for klima og miljø.

Anbefalt fremgangsmåte for å rangere alternativer:

1. Identifiser og beskriv miljøtema og delområder der det er beslutningsrelevante forskjeller mellom to eller flere alternativer.
2. Det beste alternativet rangeres som nummer 1. Likeverdige alternativer får lik rang.
3. Begrunn rangeringen. Hvis det skiller svært lite mellom to alternativer må dette framgå av tabellen. I prosjekter hvor mange alternativer har lik eller nesten lik samlet vurdering kan dette være en viktig øvelse.

Analysen bør konkludere med en tverrfaglig oppsummering som beskriver de viktigste forskjellene mellom alternativene.

-Visualisere konflikter i konfliktkart

Konsekvensene for klima og miljø kan synliggjøres ved å visualisere konflikter, for eksempel gjennom konfliktkart.

- I komplekse planer eller tiltak er det hensiktsmessig å lage kart. De bør på en tydelig og forenklet måte framstille hvordan konflikter fordeler seg i utredningsområdet.
- Kartet er en støtte i sammenstillingen av de ulike miljøtemaene, og kan også inkludere andre utredningstema.

- Hensikten med konfliktkartet er å synliggjøre hvor de kritiske områdene er.
- Kartet bør gi oversikt og lett tilgang til informasjon, og bør ikke inneholde for mange detaljer.
- Marker gjerne områder med opphopning av alvorlige konflikter.
- Utreder bør skrive en kort tekst som forklarer konfliktkartet.
- Eksempel: Kapittel 6.2.5 i Statens vegvesens Håndbok for konsekvensutredninger, viser hvordan konfliktstrekninger for vegutbygginger kan presenteres i konfliktkart.

Sammenstille klima og miljø med andre tema

Denne veilederen er avgrenset til klima- og miljøtema som ligger under Klima- og miljødepartementet. Konsekvensutredning av andre tema, er derfor ikke inkludert her. Konsekvensutredninger gjennomført etter denne veilederen, må derfor suppleres med utredning av andre relevante temaer etter andre sektorens veiledere.

Når beslutningstaker skal gjøre en helhetlig avveining av fordeler og ulemper for samfunnet, må derfor vurderingene av konsekvenser for hvert klima- og miljøtema tas med i en sammenstilling med andre utredningstema. Dette skal bidra til et helhetlig beslutningsgrunnlag av samlede virkninger for samfunnet.

Hvilke tema skal vurderes i en konsekvensutredning?

En oversikt over alle tema som skal vurderes i en konsekvensutredning finner du her:

Forskrift om konsekvensutredninger

–

§ 21. Beskrivelse av faktorer som kan bli påvirket og vurdering av vesentlige virkninger for miljø og samfunn

Konsekvensutredningen skal identifisere og beskrive de faktorer som kan bli påvirket og vurdere vesentlige virkninger for miljø og samfunn, herunder:

- -naturmangfold, jf. naturmangfoldloven
- -økosystemtjenester
- -nasjonalt og internasjonalt fastsatte miljømål
- -kulturminner og kulturmiljø
- -friluftsliv

- -landskap
- -forurensning (utslipp til luft, herunder klimagassutslipp, forurensning av vann og grunn, samt støy)
- -vannmiljø, jf. vannforskriften
- -jordressurser (jordvern) og viktige mineralressurser
- -samisk natur- og kulturgrunnlag
- -transportbehov, energiforbruk og energiløsninger
- -beredskap og ulykkesrisiko
- -virkninger som følge av klimaendringer, herunder risiko ved havnivåstigning, stormflo, flom og skred
- -befolkningens helse og helsens fordeling i befolkningen
- -tilgjengelighet for alle til uteområder og gang- og sykkelveinett
- -barn og unges oppvekstvilkår
- -kriminalitetsforebygging
- -arkitektonisk og estetisk utforming, uttrykk og kvalitet.

Beskrivelsen skal omfatte positive, negative, direkte, indirekte, midlertidige, varige, kortsiktige og langsiktige virkninger.

Samlede virkninger av planen eller tiltaket sett i lys av allerede gjennomførte, vedtatte eller godkjente planer eller tiltak i influensområdet skal også vurderes. Der hvor reindriftsinteresser blir berørt, skal de samlede virkningene av planer og tiltak innenfor det aktuelle reinbeitedistriktet vurderes.

Virkninger over landegrensene skal også beskrives.

Hentet fra Lovdata - [Forskrift om konsekvensutredninger](#)

Det finnes ikke veiledere for alle relevante faktorer i forskriften § 21, og det er derfor krevende å beskrive hvordan en konsekvensutredning bør sammenstilles og konkludere. Vi velger likevel å gi noen anbefalinger for hvilke vurderinger som bør gjøres:

- Vurder hvordan de ulike temaene bør vektas i forhold til hverandre i den aktuelle planen eller tiltaket.
- Vurder planen eller tiltakets samlede virkninger, sett i lys av allerede gjennomførte vedtatte eller godkjente planer eller tiltak i influensområdet.
- Begrunn vurderingene som er gjort.

Prissatte og ikke-prissatte virkninger

Denne veilederen behandler alle miljøtema som såkalte ikke-prissatte tema. Det betyr at vi ikke setter kronebeløp på ulike konsekvenser, men at de vurderes kvalitativt og/eller kvantitativt.

Veilederen er imidlertid bygd opp slik at konsekvensvurderinger for miljø kan suppleres med prissetting og/eller kan inngå i en samfunnsøkonomisk analyse. Prissetting kan være aktuelt for klimagassutslipp, støy og luftforurensning, men også for andre tema.

Her finner du veiledning om prissetting av miljøgoder og samfunnsøkonomisk analyse:

[Veileder: Samfunnsøkonomisk analyse](#)

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring